

Ձեռագրատուն Սրբոց Յակոբեանց

Բարգէն եպս. և Սահակ Կրդ.

Մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք Կիւլետեան Բարգէն եպիսկոպոսի (ապա Աթոռակից Կաթողիկոս Տանն Կիլիկիոյ) նամակը ուղղուած Տ. Նորայր Արք. Պողարեանին (ապա Նորայր Արք. Ծովական), որ 1929 թուականին Անգլիա կը գտնուէր Տիրան Արքեպիսկոպոսին հետ (ապա Տիրան Արքեպիսկոպոս): Երկու երիտասարդ հոգեւորականները բարձրագոյն ուսում ստանալու համար ուղարկուած էին Եւրոպա: Այդ օրերուն դեռ կենդանի էր Սուրբ Աթոռոյս պատրիարք Եղիշէ Դուրեան Սրբազան՝ ունենալով իր հետ Բարգէն եպիսկոպոս Կիւլետեանը որպէս «Սիոն» ամսաթերթի խմբագիր եւ Կիւլպենկեան Ընծայարանի ուսուցչապետ:

Նամակէն կարելի է գաղափար մը կազմել Ընծայարանի մէջ աւանդուած ծանր նիւթերուն եւ նամակագիր սրբազանին նախանձախնդրութեան՝ որպէս խմբագիր եւ ուսուցիչ: Գրութեան մտերմիկ ոճին մէջ կարելի է նշմարել ԺԺ. դարու արեւմտահայերէնի յատուկ եւ այժմ ոչ գործածական ուղղագրութիւն եւ դարձուածք, ինչպէս՝ «գաղաքար» եւ «ճանապարհի հորդէն»: Իսկ այս բոլորէն անդին՝ նամակին մէջ յայտնապէս կը տեսնուի տիրական ներկայութիւնը մեծ ուսուցչի մը, որ միշտ պիտի հետեւէր իր աշակերտներու քայլերուն, քաջալերէր զանոնք, ընէր թելադրութիւններ եւ մղէր լուրջ աշխատանքի:

Սոյն նամակը մաս կը կազմէ նամականիի մը, զոր երջանկայիշատակ Նորայր Արք. Պողարեան օրինակել տուած է իր կենդանութեան: Այդ հաւաքածոն ի մօտոյ լոյս պիտի տեսնէ Սրբոց Յակոբեանց տպարանէն:

* * *

Երուսաղէմ. 8 մայիս 1929

Սիրելի Հայր Նորայր,

Ստացած եմ ժամանակին Ձեր մարտ 10 թուակիր նամակը:

«Սիոն»ի Ձեր աշխատակցութիւնը կ'ուզեմ, ոչ միայն անոր համար Ձեր թարմ գաղաքարներով նպաստէք մեր հանդէսի նիւթերուն պէսպիսութեան, այլ նաեւ վարժուիք այժմէն խմբագրելու, որովհետեւ վաղը դուք պիտի անցնիք ատոր խմբագրութեան գլուխը: Ես ինչ որ ըրի Ս. Յակոբի մէջ եւ կ'ընեմ, բոլորը ճանապարհի հորդելու գործ մըն է եկողներուն կամ գալիքներուն համար: Շատ ուրախ եմ որ Սիոնի աշխատակցութիւնը Ձեզ չ'արգիլէր Ձեր պարտաւորիչ դասերուն տալէ պէտք եղած ժամանակն ու ուշադրութիւնը:

Հետզհետէ կը քիւրեղանայ կոր քու ոճդ եւ խորհելու կերպդ: Ընտիր բարոյախօս մը պիտի ըլլաս, բայց զգուշացիր «բողոքականի» տափակութիւններէ: Հայերէնի կորովը եւ հոգեւոր խորհուրդներու առուգութիւնը պէտք է չբուլցնել: «Փարոս»ի մէջ հրատարակածդ աղուոր էր ամէն մասամբ. եթէ «Սիոն»ի դրկած ըլլայիք զայն կը հրատարակէի՝ շատ փոքրիկ գործողութեամբ մը երկու տեղ եղած կրկնութիւններու կամ աւելորդ ընդլայնումներու վրայ: Աշխատեցէք խիտ եւ կտրուկ ըլլալ գրելու ատեն: Հրապարակախօսութեան մէջ կ'երթայ կրկնութիւնը եւ ընդլայնումը: Կենդանի, տաք խօսքը զգալի չ'ընէր այդ թերութիւնը, բայց շարադրութեան մէջ աւելորդ կը դառնայ ինքնին: «Փարոս»ի յօդուածիդ համար իմ անկեղծ գնահատումս քեզի:

Հ. Տիրանի գրածս կը կարդաք անշուշտ, ինչպէս նաեւ ան ալ քեզի գրածս կը կարդայ: Հետեւաբար չկրկնեմ հոն գրածներս:

Ձատկի շաբաթը լաւ չանցուցի ես: Ծաղկազարդի թափօրին հանդիսապետն էի,

շատ յոգնած ու քրտնած էի, եւ հակառակ զգուշութեանս պաղ եմ առեր, այնպէս որ Աւագ դշ. էն (Աւագ Չորեքշաբթի) սկսեալ ծանր հարբուխով մը նեղուեցայ: Չայնս մարեցաւ եւ բացի Ագ. եշ. էն (Աւագ Հինգշաբթիէն) եւ «Լուսաւորեա»ին չկրցի մասնակցիլ որեւէ հանդէսի: Այսօր բաւական կազդորուած եմ եւ ատոր համար կրնամ *կոր* գրել Ձեր մամակներուն պատասխանները, աւելի եւս չուշացնելու համար զանոնք:

Դուք մի՛ նայիք ինձի, Ձեր խոստման համեմատ գրեցէք Ձեր ամսօրեայ մամակները: Կ'զգաք եւ գիտէք թէ մեծ հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ Ձեր նոր զարգացման եւ յառաջացումներուն:

Քանի մը օրէ ի վեր առեւի տաքերու մէջ կը նեղուիմք, Սիմնունն է փշողը. զմրուխտ կանանչութիւնը երուսաղէմին սկսեր է դեղնիլ արդէն՝ մինչ դուք հոն Մայիսի թարմութիւնը կը վայելէք հիմայ:

Հոս մասնաւոր նորութիւններ չունինք Ձեզ հետաքրքրող:

Տղոց հանգստեան օրերն են՝ զատկական պարտասումներէ ետքը: Բշ. (Երկուշաբթի) կը վերսկսին դասեր: Այս շրջանին հետ Կիւլպէնկեան ընծայարանի մէջ կ'աւարտին ընդհանուր եկեղեցւոյ պատմութիւնը եւ աստուածաբանութիւնը: Չատկէն առաջ աւարտեցաւ արդէն Նոր Կտակարանի ներածութիւնը, զոր ըրին ծայրէ ի ծայր, առանց նշանախնդ մը զանց ընելու, Մատթէոսէն մինչեւ Յայտնութեան վերջը: Այժմ Հին Կտակարանով կ'զբաղինք, մասնաւոր ընտրութիւն ընելով. Դանիէլի մարգարէութիւնը աւարտեցին եւ Երկրորդ Օրէնքն ալ գրեթէ կիսեցին:

Գրաբարի դասերը դադրեցուցած էինք այս շրջանին եւ ատոր տեղ տուինք իրենց թէզի մէկ մէկ միւթ, գրաբարէ աշխարհաբար թարգմանելու, ուսումնասիրելու, ծանօթագրելու, եւայլնի համար:

Հիւանդ չունինք. ամէնքն ալ աղէկ են: Միայն Բեթղեհէմի Տեսուչ Հ. Աշոտ հիւանդանոց է դեռ. ծանր գործողութեան մը ենթարկուեցաւ, փայծաղը կտրեցին հանեցին: Փոխանորդաբար Տեսութիւն կ'ընէ Հայր Գարեգին:

Օրինաձայն ողջոյններով
Աղօթաբար
Բաբգէն Եպս.

Նորայր Արք. Պողարեան Կիւլպէնկեան Հաստ. նախագահ Խոզէ Ազերետո Փերտիկառլի հետ, Ս. Թորոս ձեռագրատուն, 1957

Բաբգէն Կաթողիկոսի մասին

Բաբգէն Աթոռակից Կաթողիկոս հայ կեանքի պատկերին մէջ երեւցաւ այնպիսի ժամանակ մը, երբ հայութիւնը նոր կեանք մը կը թեւակոխէր 1890-ական թուականներուն: Որպէս երիտասարդ հոգեւորական խորապէս կը հաւատար թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին կենսական դեր մը ունէր կատարելու 20-րդ դար մտնող Հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ: 1915-էն ետք ան եղաւ առաջիններէն մէկը, որ ամբողջ ներուժը ի գործ դրաւ ի մի թերելու եւ վերակենդանացնելու հայոց մնացորդացը:

Իր գործունէութեան ամբողջ ընթացքին մէջ կարմիր գիծի պէս կ'անցնի իր անմնացորդ նուիրումը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ Հայ ժողովուրդին:

Որպէս Աթոռակից Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիո՝ եղաւ այն օրինակելի հոգեւոր ու ազգային դէմքը, որուն անունը ոսկէ տառերով պէտք է գրուի մեր պատմութեան տարեգրութիւններուն մէջ: Ան եղաւ մեծ ներշնչողը իր սաներուն եւ գործակիցներուն: Իր սաներէն շատեր պանծացուցին Հայաստանեայց Եկեղեցին իրենց հոգեւոր, վարչական եւ պատմաբանասիրական գործերով՝ Նորայր Արք. Պողարեան, Կաթողիկոսներ Զարեհ եւ Խորեն, Եղիշէ Պատրիարք Երուսաղէմի, Շնորհք Պատրիարք Պոլսոյ - ահաւասիկ փառանգ մը, որոնք պանծացուցին մեր եկեղեցին:

(Քաղուած Դոկտ. Վաչէ Ղազարեանի The "Life and Work of Coadjutor Papken Guleserian"